1917: Επανάσταση ή πραξικόπημα;

Του Βαγγέλη Λιγάση

Η κυρίαρχη προπαγάνδα των αστών αρέσκεται να διαδίδει ότι η εξέγερση της 7ης Νοέμβρη 1917 (25 Οκτώβρη με το παλιό ημερολόγιο) ήταν έργο μιας μειοψηφίας συνωμοτών, του μπολσεβίκικου κόμματος (πλειοψηφούντες, στα ρώσικα, του ρωσικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος από την διάσπαση του 1903, με τους τότε μειοψηφούντες να ονομάζονται μενσεβίκοι). Τίποτε δεν είναι πιο αντίθετο με τα πραγματικά γεγονότα.

Η ποικιλομορφία, η δύναμη, η ανθεκτικότητα της λαϊκής αυτενέργειας ήταν αυτά που ωθούσαν τους μπολσεβίκους. Η αγροτική αναταραχή εξαπλώνοταν σε όλη τη Ρωσία. Οι ανούσιες ανθρωποσφαγές στα μέτωπα του πολέμου φέρανε ανυπακοή στον στρατό και εκμηδένισαν την παλιά πειθαρχία. Μόνο η παρέμβαση του Τρότσκι στο σοβιέτ (συμβούλιο στα ρωσικά) της Κροστάνδης (ναύσταθμος στη Βαλτική) απέτρεψε μια πρόωρη ένοπλη σύγκρουση με την «Προσωρινή κυβέρνηση» (αστική κυβέρνηση που προέκυψε από την επανάσταση του Φλεβάρη του 1917 που κατάργησε την απολυταρχία του Τσάρου). Τα σοβιέτ της Τασκένδης και του Τουρκεστάν είχανε πάρει ήδη την ευθύνη της εξουσίας. Στον Βόλγα μια στρατιά 40.000 ανδρών αρνιόταν να υπακούσει. Στα προάστια της Μόσχας και της Πετρούπολης δημιουργούνταν οι εργατικές κόκκινες φρουρές. Η φρουρά της Πετρούπολης πέρασε στις διαταγές του σοβιέτ. Στα σοβιέτ εργατών-αγροτών-στρατιωτών η πλειοψηφία μετακινούνταν ολοένα από τους μετριοπαθείς σοσιαλιστές στους μπολσεβίκους (αιφνιδιάζοντας και τους ίδιους). Ο Κερένσκι (πρωθυπουργός της Προσωρινής κυβέρνησης) έμεινε με μοναδικό στήριγμα τους λαομίσητους πρίγκιπες-στρατιωτικούς. Η στρατιωτική οργάνωση του κόμματος ήδη αριθμούσε παραμονές της επανάστασης πάνω από 100.000 στρατιώτες και αρκετούς αξιωματικούς. Από αυτό το δυναμικό θα

συγκροτούνταν παντού οι Επαναστατικές Στρατιωτικές Επιτροπές, με τις επικοινωνίες και την επιμελητεία τους, όργανα που θα διευθύνανε την εξέγερση. Τόσο η διεύθυνση της εξέγερσης, όσο και ο χρόνος αυτής δίχασαν προσωρινά την ηγεσία των μπολσεβίκων. Στην πρώτη περίπτωση οι Κάμενεφ – Ζηνόβιεφ διαφώνησαν ανοιχτά (με επιστολή στον κομματικό τύπο!), στην δεύτερη ο Λένιν βιαζόταν (καθώς μια ενέργεια που αναβάλλεται θα μπορούσε να γίνει μια ενέργεια χαμένη για την Ιστορία), ενώ ο Τρότσκι επέμενε να περιμένουν την νομιμοποίηση από το 2ο Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ που επρόκειτο να συνέλθει στην Πετρούπολη στις 15 Οκτωβρίου. Οι μενσεβίκοι κατάφεραν να το μεταθέσουν για τις 27 (7 Νοεμβρίου με το νέο ημερολόγιο), δίνοντας μια ανάσα μερικών ημερών στην Προσωρινή Κυβέρνηση της αστικής τάξης. Κανείς δεν αμφέβαλλε ότι το συνέδριο, στο οποίο οι μπολσεβίκοι θα είχαν σίγουρα την πλειοψηφία, θα ψήφιζε υπέρ της κατάληψης της εξουσίας. Την μπολσεβίκικη «συνωμοσία» την πήρε κυριολεκτικά στη ράχη του ένα εξεγερσιακό τσουνάμι. Επίσης, οι διαφορές ανάμεσα στις εξεγέρσεις στην Πετρούπολη και την Μόσχα είναι εντυπωσιακές. Η εξέγερση στην Πετρούπολη μας προσφέρει το υπόδειγμα ενός μαζικού κινήματος με τέλεια οργάνωση. Αυτός ήταν ο λόγος που η εξέγερση νίκησε γρήγορα σχεδόν χωρίς να τρέξει μια σταγόνα αίμα, μέσα στον ενθουσιασμό. Στην Μόσχα ο αυθορμητισμός των μαζών επισκίασε την οργάνωση. Η πρόκληση έπαιξε σημαντικό ρόλο και το κίνημα, παρότι υπέρτερο, αφέθηκε να συρθεί ξεκάθαρα σε σφαγή.

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΑΥΤΟΑΜΥΝΑ;

Από τις πρώτες μέρες της επανάστασης ο Λένιν πίεζε για τη λήψη σκληρών μέτρων και είχε αντιπαλέψει τις «πασιφιστικές» αυταπάτες του περιβάλλοντός του. Παραήταν ρεαλιστής για να αποφύγει την διατύπωση «ότι στην επανάσταση περισσότερη ενεργητικότητα σημαίνει περισσότερο ανθρωπισμό» (Τρότσκι). Πράγματι, η επιείκεια των Μπολσεβίκων αμέσως μετά την επανάσταση έμοιαζε περισσότερο με αφέλεια… Τσαρικοί στρατηγοί αφέθηκαν ελεύθεροι, δίνοντας «τον λόγο της τιμής τους» ότι δεν θα σηκώσουν ξανά το όπλο ενάντια στην επανάσταση για να

οργανώσουν στην συνέχεια τον εμφύλιο, απολαμβάνοντας τον θάνατο δεκάδων χιλιάδων προλεταρίων. Οι 200-300 «ευέλπιδες» της αστικής τάξης, που «υπερασπίστηκαν» τα χειμερινά ανάκτορα, αφού αφοπλίστηκαν αφέθηκαν ελεύθεροι με παρόμοιο τρόπο και παρόμοια αποτελέσματα. Οι μόνοι ευεγερτηθέντες από τους μπολσεβίκους που δεν πρόδωσαν (τουλάχιστον άμεσα) την υπόσχεσή τους στο δίκιο των πολλών, ήταν οι ποινικοί κρατούμενοι που απελευθερώθηκαν με δάκρυα χαράς την επομένη της επανάστασης… Ωστόσο, 10 μόλις μέρες μετά την νικηφόρα εξέγερση, κόντρα στην παράλυση των υπηρεσιών και την δολιοφθορά, ο Λένιν καλεί τους εργάτες και τους αγρότες «να αναλάβουν οι ίδιοι επιτόπου πλήρεις εξουσίες». «Εσείς οι ίδιοι διοικείτε το κράτος. Στρωθείτε στην δουλειά γύρω από τα σοβιέτ σας χωρίς να περιμένετε διαταγές. Επιβάλετε αυστηρή επαναστατική τάξη, τσακίστε τις αναρχικές εξαλλοσύνες των πιωμένων, των αλητών, των αντεπαναστατών κλπ. Αυστηρό έλεγχο στην παραγωγή και την απογραφή των προϊόντων. Παραδώστε στα επαναστατικά δικαστήρια όποιον σηκώνει το χέρι του ενάντια στα συμφέροντα της πλειοψηφίας». Όσο πιο αποφασιστικά κάνεις τον αγώνα τόσο πιο σύντομος θα είναι, τόσο μικρότερο το κόστος του και τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες της νίκης. «Βαρβαρότητα είναι η επιείκεια που συνθηκολογεί με τη τυραννία» έλεγε ο Ροβεσπιέρος στην Συμβατική Συνέλευση. Οι εργαζόμενες μάζες χρησιμοποιούν την τρομοκρατία ενάντια σε τάξεις που είναι μειοψηφία στην κοινωνία και αυτός είναι ο βαθύτερος λόγος που η «Κόκκινη» τρομοκρατία είναι πάντα πολύ λιγότερο αιματηρή από την «Λευκή». Τελικά, η Κόκκινη τρομοκρατία εξαπολύεται ως αυτοάμυνα και όπως ακριβώς η γιακωβίνικη τρομοκρατία έτσι και η μπολσεβίκικη, ήταν άμεση απόρροια της ξένης επέμβασης. Οι μπολσεβίκοι πήραν την εξουσία γιατί, μέσω της φυσικής επιλογής που έγινε ανάμεσα στα επαναστατικά κόμματα, αποδείχτηκαν οι πιο κατάλληλοι να εκφράσουν με συνοχή, οξυδέρκεια και δύναμη της θέλησης τις προσδοκίες των μαχόμενων μαζών. Κράτησαν την εξουσία και κέρδισαν τον εμφύλιο πόλεμο γιατί οι λαϊκές μάζες τελικά τους στήριξαν παρά τις άπειρες αμφιταλαντεύσεις και συγκρούσεις από την Βαλτική ως τον Ειρηνικό.

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ = ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ;

Ένας άλλος διαδεδομένος μύθος είναι ότι οι μπολσεβίκοι επιζήτησαν αμέσως να μονοπωλήσουν την εξουσία. Η αλήθεια είναι ότι φοβόντουσαν την απομόνωση στην εξουσία. Τάχθηκαν υπέρ μιας σοσιαλιστικής κυβέρνησης συνασπισμού αλλά οπωσδήποτε όχι με τα μετριοπαθή σοσιαλιστικά κόμματα που αρνούνταν να αναγνωρίσουν και αντιμάχονταν το de facto καθεστώς των εργατικών συμβουλίων. Συγκυβέρνησαν από τον Νοέμβριο του 1917 ως τις 6 Ιούλη 1918 με το κόμμα των αριστερών εσέρων, ενός αγροτικού κόμματος με ιδεαλιστές ηγέτες. Οι τελευταίοι αρνούμενοι την συνθήκη Μπρεστ-Λιτόφσκ (συνθήκη ειρήνης/ήττας με την αυτοκρατορική Γερμανία, με τεράστιες εδαφικές παραχωρήσεις – όπως και το 1/3 των γνωστών μπολσεβίκων κόντρα στην πλειοψηφία που «παραχωρούσε χώρο για να κερδίσει χρόνο») στις 6/7/1918 προχώρησαν σε ένοπλη εξέγερση στη Μόσχα, διακηρύσσοντας την πρόθεσή τους να «κυβερνήσουν μόνοι» και να «επαναλάβουν τον πόλεμο εναντίον του γερμανικού ιμπεριαλισμού». Το ραδιοφωνικό τους μήνυμα εκείνη την ημέρα υπήρξε η πρώτη διακήρυξη μονοκομματικής κυβέρνησης! Ηττήθηκαν και οι μπολσεβίκοι αναγκάστηκαν να κυβερνήσουν μόνοι. Από την άλλη οι αναρχικοί εφάρμοσαν όπου μπορούσαν (π.χ. στις περιοχές της Μαύρης Στρατιάς του Νέστορ Μάχνο) μια γνήσια δικτατορία με κατασχέσεις εκτελέσεις κλπ. (ο Μάχνο αποκαλούνταν «μπάτκο», νονός, αρχηγός). Το μπολσεβίκικο κόμμα δεν κουβαλούσε κανέναν φετιχισμό αφηρημένης δημοκρατίας, αλλά σεβόταν και (ιδιαίτερα) στις πιο κρίσιμες στιγμές τους κανόνες εσωτερικής δημοκρατίας. Έβαλε πολλάκις τον αναγνωρισμένο αρχηγό του στην μειοψηφία. Τα πιο σημαντικά ζητήματα κρίνονταν συχνά με ισχνές πλειοψηφίες στις οποίες οι μειοψηφίες υποτάσσονταν χωρίς να εγκαταλείπουν τις απόψεις τους. Το γεγονός ότι η αντιπολίτευση δεν αποδοκιμάζονταν (πολύ περισσότερο με προσωπικές σπερμολογίες και ίντριγκες, όπως εκπαίδευσε η σταλινική αντίληψη «δημοκρατίας»), επέτρεπε στο κόμμα να διατηρεί τον αναγκαίο βαθμό ψυχραιμίας για να αναθεωρεί τόσο η πλειοψηφία όσο και η

μειοψηφία άμεσα τις άκαιρες αποφάσεις της. Ήταν μια αληθινά συλλογική ηγεσία σφυρηλατημένη στην συνήθεια της συλλογικής σκέψης, την μαρξιστική παιδεία και στην λειτουργία του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού.

Ο ΚΑΤΗΦΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗΣ

Οι Μπολσεβίκοι έβλεπαν σωστά τη σωτηρία της Ρώσικης επανάστασης στην ενδεχόμενη νίκη μιας γερμανικής επανάστασης. Η αγροτική Ρωσία και η βιομηχανική Γερμανία με επαναστατικά καθεστώτα εξασφάλιζαν μια ειρηνική ανάπτυξη του σοσιαλισμού. Ήταν η μη επιτευχθείσα προϋπόθεση για την αποφυγή του στραγγαλισμού της σοβιετικής δημοκρατίας από την γραφειοκρατία και της ναζιστικής φρίκης και καταστροφής στην Γερμανία. Τη στιγμή που ξέσπασε η Ρωσική Επανάσταση, τα οργανωμένα μέλη όλων των επαναστατικών κομμάτων δεν ξεπερνούσαν το 1% του πληθυσμού της αυτοκρατορίας. Οι οργανωμένοι μπολσεβίκοι αποτελούσαν ένα κλάσμα αυτού, λιγότερο από 0,5% του πληθυσμού (αν και με το ειδικό βάρος της εργατιάς στις μεγαλουπόλεις). Εκείνη η μικρή ανθρώπινη μαγιά έπαιξε τον ιστορικό της ρόλο αλλά αναλώθηκε κάτω από το βάρος του εμφυλίου, των επεμβάσεων, της οργάνωσης του νέου κράτους κλπ. περιμένοντας μια υποστήριξη από το εξωτερικό που δεν ήρθε τελικά. Η επανάσταση του Οκτώβρη-Νοέμβρη του 1917 καθοδηγήθηκε από ένα κόμμα νέων ανθρώπων. Ο μεγαλύτερος, ο Λένιν, ήταν 47 χρονών, ο Τρότσκι 38, ο Κάμενεφ και ο Ζηνόβιεφ 34, ο Μπουχάριν 29 κλπ. Ωστόσο, 10 και 20 χρόνια αργότερα είναι ήδη γερασμένοι και λυγίζουν κάτω από το βάρος της νεαρής αστυνομικής γραφειοκρατίας, γραπωμένης στα προνόμια της εξουσίας και δημιουργημένης από την πολιτική παράλυση των καταπονημένων μαζών, νεοφερμένων στις πόλεις και υποσιτισμένων. Στα 1927-1928 ένα διαρκές εσωκομματικό πραξικόπημα μετέτρεψε το επαναστατικό κόμμα και κράτος σε ένα αντιδραστικό αστυνομικό και γραφειοκρατικό μόρφωμα πάνω στο κοινωνικό έδαφος που είχε δημιουργήσει η επανάσταση. Ο κριτικός μαρξισμός των σκεπτόμενων ανθρώπων γίνεται στερεότυπα κλισέ, που μαζί με την «λατρεία του αρχηγού» και την θεωρία του «σοσιαλισμού σε μία χώρα», είναι

τα διαβατήρια των τυχάρπαστων της εξουσίας που ενδιαφέρονται για την διεύρυνση και σταθεροποίηση των προνομίων τους. Το «παραμορφωμένο εργατικό κράτος», η δυνατότητα πάλης της επαναστατικής γενιάς ενάντια στην γραφειοκρατία θα διαρκέσει 10 χρόνια, από το 1927 ως το 1937. Οι περιπέτειες με τα πρόσωπα να εναντιώνονται τα μεν στα δε, να συμφιλιώνονται κ.λ.π. δεν πρέπει να μας μπερδεύουν. Εκατοντάδες χιλιάδες πρωτεργάτες του 1ου εργατικού κράτους εξαπατούνται, ταπεινώνονται, επαναστατούν απελπισμένα. Ο επαναστατικός-κομματικός πατριωτισμός, οι θυσίες, τα επιτεύγματα του αγώνα (εξάλειψη αναλφαβητισμού, ελεύθερη ένωση των δύο φύλων και διευκόλυνση του διαζυγίου, νομιμοποίηση των εκτρώσεων, χειραφέτηση της γυναίκας με κοινοτικούς παιδικούς σταθμούς, πλυντήρια, μαγειρεία κλπ., πραγματική ανεξιθρησκεία κλπ.), τα οράματα του μέλλοντος κλπ. αλλοίωσαν την αίσθηση της πραγματικότητας σε αποδεδειγμένα κοφτερά μυαλά. Τελικά την αντίσταση της παλιάς επαναστατικής γενιάς χρειάστηκε το λεπίδι του 1936-1938 (οι περιβόητες δίκες της Μόσχας) για να την αφανίσει ολόκληρη. Οι μπολσεβίκοι θανατώθηκαν κατά δεκάδες χιλιάδες, σοβιετικοί πολίτες που αντιδρούσαν κατά εκατομμύρια. Μερικές δεκάδες σύντροφοι του Λένιν και του Τρότσκι, σε μια πράξη υπέρτατης αφοσίωσης στο κόμμα, δέχτηκαν να ατιμαστούν οι ίδιοι πριν στηθούν στο απόσπασμα. Πολλές χιλιάδες άλλοι τουφεκίστηκαν στα υπόγεια. Τα μεγαλύτερα στρατόπεδα συγκέντρωσης της ιστορίας ανέλαβαν την φυσική εξόντωση των υπολοίπων. Ήταν η πιο αιματηρή αντεπανάσταση της Ιστορίας για να προκύψει ένα νεοεμφανιζόμενο καθεστώς ο «κρατικός γραφειοκρατικός καπιταλισμός». Ένα καθεστώς αποτρόπαιο όσο και ο καπιταλισμός στην εποχή του ιμπεριαλισμού, διαμορφωμένο ιστορικά διαφορετικό στην μορφή (κρατική – συλλογική ιδιοκτησία της γραφειοκρατίας νομικά μη μεταβιβαζόμενη, ανταγωνισμός μεταξύ κοινωνικών σχηματισμών όχι επιχειρήσεων κλπ.) αλλά παραπλήσιο στην ουσία του (εξατομικοποίηση εργατών, αλλοτρίωση από το προϊόν, αποξένωση από κάθε εξουσία στις παραγωγικές σχέσεις και την πολιτική, συσσώρευση για διαρκή αναπαραγωγή, ιμπεριαλισμός κλπ.). Η ΕΣΣΔ επενέβη στον εμφύλιο της Ισπανίας για να πλήξει (με διαφθορά, εκβιασμούς και

δολοφονίες) το εργατικό κίνημα που εμπνεόταν από τα δικά της αλλοτινά ιδανικά και αφού τα κατάφερε, υπέγραψε μυστική συμφωνία με το Τρίτο Ράιχ για τον διαμελισμό της Πολωνίας και την επικυριαρχία στις χώρες της Βαλτικής, επέβαλλε, μεταπολεμικά, καθεστώτα «κουίσλιγνκς» της επικυριαρχίας της στην Ανατολική Ευρώπη (όπου την κήρυξη του «σοσιαλισμού» την ακούσανε κάποιο πρωινό από το ραδιόφωνο πηγαίνοντας στην δουλειά), κατέστειλε την Ουγγρική επανάσταση του 1956, επέβαλλε κατοχή στην Τσεχοσλοβακία το 1968, …κλπ. για να καταρρεύσει κάτω από τις αξεδιάλυτες αντιφάσεις της το 1989, εν μέσω χλεύης και πανηγυρισμών για το υποτιθέμενο «τέλος της ιστορίας» των δυτικών ανταγωνιστών της.

ΤΙ ΜΕΝΕΙ;

«Από τους αξέχαστους ενθουσιασμούς του 1917 τι μένει; Πολλοί άνθρωποι της γενιάς μου, κομμουνιστές από την πρώτη στιγμή, τρέφουν μόνο αισθήματα μίσους για την Ρωσική Επανάσταση. Από τους αυτουργούς και μάρτυρες κανείς σχεδόν δεν επέζησε. Το κόμμα του Λένιν και του Τρότσκι τουφεκίστηκε. Τα ντοκουμέντα καταστράφηκαν, κρύφτηκαν ή πλαστογραφήθηκαν. Μια άθλια λογική που μας δαχτυλοδείχνει το μαύρο θέαμα της σταλινικής ΕΣΣΔ, κηρύσσει την χρεοκοπία του μπολσεβικισμού και επομένως του σοσιαλισμού. Είναι μια εύκολη λαθροχειρία στα προβλήματα που κρατούν αιχμάλωτο τον κόσμο και δεν θα τον αφήσουν τόσο σύντομα. Κάθε γεγονός είναι συνάμα οριστικό και μεταβατικό. Το 1819, 30 μόλις χρόνια μετά, η Γαλλική επανάσταση φαινόταν να είναι η πιο ακριβοπληρωμένη ιστορική αποτυχία. Να έχουν πέσει τόσα κεφάλια; Να έχουν γίνει τόσοι πόλεμοι; Για να φτάσουμε σε μια ευτελή παλινόρθωση της μοναρχίας; Και όμως η Γαλλική επανάσταση γονιμοποίησε τον 19ο αιώνα με την επικράτηση του επιστημονικού πνεύματος και της βιομηχανίας…». Βίκτωρ Σερζ («ανιθαγενής» αναρχικός που στρατεύτηκε στους μπολσεβίκους) επίλογος στο «Έτος 1 της Ρωσικής Επανάστασης», 1947.
Σήμερα, τα αστικά συντάγματα, δικαιώματα, κοινοβούλια, κληρονομιά των αστικών επαναστάσεων, μοιάζουν με βαρίδια αν όχι με φαρσοκωμωδία. Η γκρίζα πραγματικότητα της φτώχειας και

της ανημπόριας προβάλλεται απόλυτα μαύρη στο αναπόδραστο του πολέμου και της περιβαλλοντικής καταστροφής που πλησιάζει. Ψάχνοντας διέξοδο από την δυστοπία των πολλών, διδασκόμαστε από όλους τους καταπιεσμένους που τρομοκράτησαν τους εκμεταλλευτές, επιζητώντας να γίνουν κύριοι της ανθρώπινης μοίρας με τις επιτυχίες και τα λάθη τους (για τα οποία δεν αναφερθήκαμε καθόλου). Από τους εξεγερμένους σκλάβους του Σπάρτακου που «στολίσανε» με τα σταυρωμένα κορμιά τους την Αππία οδό, από τους κομμουνάρους του Παρισιού το 1871 που χρειάστηκε πάνω από χρόνος για να εκτελεστούν οι περισσότεροι, από τους επιζώντες των εξεγερμένων της Αθήνας τον Δεκέμβρη του 1944 (τον ανθό μιας ολόκληρης γενιάς) που χρειάστηκε να ασπρίσουν τα μαλλιά τους για να ζήσουν «ελεύθεροι», βλέποντας με αποστροφή τους απόγονους των ταγματαλητών να προκόβουν στην «καλή κοινωνία». Ωστόσο, μέχρι σήμερα, καμία «έφοδος στον ουρανό» δεν είχε τέτοια διάρκεια, έκταση και πιθανότητες επιτυχίας όσο αυτή του κόμματος των Μπολσεβίκων και γι’ αυτό, η Ρωσική Επανάσταση του 1917, χωρίς να καθαγιάζεται, αποτελεί την πιο σύγχρονη και μεγάλη παρακαταθήκη για τους δρόμους που πρέπει να διαβούμε και αυτούς που πρέπει να αποφύγουμε, για την απελευθέρωση της κοινωνίας από τα δεσμά της ανάγκης και την αποτροπή της βαρβαρότητας.